

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: **Rieger Imre.**

Belmunkatársak: DR. BARTÓK ISTVÁN, BOD PÉTER, BOROS GYÖRGY, DR. CSERNÁTONI GYULA, SZIRJÁK ALBERT, DR. FERENCZI ZOLTÁN, SÁNDOR JÓZSEF.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (Lyceum-épület); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — NAGY KÁLMÁN közs. isk. igazgató-, egyleti pénztárnok czimén — a kiadó hivatalba (Fleki út 1. sz. a.) küldendők

A vendég.

Egyik ismerősöm kis fia jut eszembe, a ki, ha kérdezték: mi akarsz lenni? azt felelte: vendég!

Nó, mert ha vendégnek ment, otthon föladták rá a szebbik ruhát, őt magát is megmosdatták, kicsinosították; a hová pedig ment, ott kedvére játszhatott, beszélhetett, rendelkezhetett, inyenz ételeket evett, cukrot kapott, szóval „vendégi jogot“ élvezett. Vajjon nem így van-e minden családban? Bizony így a! Mert hát melyik szüle engedné megszólni gyermekét azért, mert piszkosan, rongyosan, rendetlenül bocsátá el házról; és melyik család volna az, ki a kis vendégnek kedveskedni, hizelegni ne akarjon? Hát ez mind ritkaság. Pedig így gyermekünk áltatást, ámitást tanul, tudni fog kényeskedni, akaratoskodni, kíváncsiskodni, szeretni fogja a vendégeskedést s az ezzel járó mulatozást és a komolyabb munka kerülését.

Ha pedig a mi gyermekünkhöz jön látogató, ebben bizonyos irigység ébred fel a pajtás iránt, látván, hogy ezt előjogokban részeltetvén, dédelgetjük az ő tavására.

A gyermek-vendégeskedésnek kétségtelenül van jó oldala is. A barátkozás, a közös játék nem árt; magában véve az sem rossz, ha a vendég-jog tiszteletben tartására szoktatunk: de határozottan káros a vendégségbe menő gyermek cziczomázása s az érkezőnek dédelgetése. A hogyan kiléphet a gyermek a szobából a szabadba a hogyan rendszerint öltöztetjük: úgy menjen ő vendégnek is. Piszkos és rongyos ne legyen otthon sem s épen nem azért mosdattuk meg és járattuk őt rendszeren, mert idegennek szembe elé lép, hanem azért, mert a rend, a tisztaság, a czélszerűség úgy kívánja. A vendégnek pedig nem szükséges sem inyenz-ételeket, sem cukor-félét adnunk s épen nem szabad akaratának mindenben engednünk. Gyermekünk engedjen neki, de mi tartjuk meg iránta is azt, a mit az iránt. Étkezzenek és viseljék magukat úgy; a mint gyermekünk akkor, ha egymagában van. A „vendég“ nevelése addig, míg nálunk van, nekünk kötelességünk s ha ő otthon rossz nevelésben részesül, kétszeresen kell hogy nálunk jóban részesüljön. Aztán ha vendég jött, mert kellene azoknak csak mulatni, játszani, miért nem adunk nekik munkát is? Nemcsak nem szabad engednünk,

hogy gyermekünk munkáját elhanyagolja vagy elhalasztja a vendég kedvéért, hanem épen adjunk alkalmat a munkálkodásra a vendégnek is. Így tanulják meg gyermekeink az együttes dolgozást, a kölcsönös segédkezést, az egymás iránti tettekben nyilvánuló jóakaratot

És mit mondjunk azon családokra, kik a vendégségbe érkezett gyermeket hir-hordozásra használják, avagy őt az övéikkel együtt teljes felügyelet nélkül, szabadjára hagyják. Ezek elrontják a más gyermekét s mellé megnehezítik saját munkájukat, mert övéiknek megengedik a jóról való visszaesést, alkalmat nyújtanak a romlásra.

A mire ma kellenél túl vigyáznunk: az gyermekeink barátjainak kiválogatása. De itt sem járunk jó úton. Szegény gyermeket, különösen leányt, a magunkéhoz nem bocsátunk, vagy ha igen, akkor azzal oly hidegen, oly megvetőleg bánunk, hogy ez által ő is romlik, a miénk is. Mind a kettő megtanul gyűlölni; az egyik érezni fogja a lenézetés kínját és boszuját, a másik tudni fog kevélykedni és megvetni s mindkettő megtanulja: mi a külsőség, mi a gazdagság, mi a rang? Már pedig ezekre gyermekeinknek szükségük legtávolabbról sincsen. Minden gyermek, ki meg nem rögzött gonosz, ki nem oly neveletlen, hogy simulásra képtelen volna — ilyenek pedig alig-alig vannak — lehet barátja, vendége a miénknek; de egyik sem lehet, ha nem ügyelünk fel rájuk, ha nevelői kéz nélkül hagyjuk őket. E szerint kellene eljárnia minden szülének.

A gyermek-vendégeskedés mellett teljes figyelmünkre érdemes a nagyok vendégeskedése. Ismerős, jó barát, rokon ellátogat kunyhóba úgy, mint a palotákba. A gyermek látja az előkészületeket, a sürgést-forgást, rendezkedést, költekezést, mit a vendéget-váró vagy a látogatásba készülő felnőttek véghez visznek. Hát a mint látja, úgy szokik s a mint szokott Jancsi, nem hagyja el János. Sok jót azokból nem tanul s különösen rossz nevelő az oly család, mely a vendégeskedésből ki nem fogy.

A vendég aztán vagy kérdezősködik gyermekeink felől, vagy nem. Ha nem látja őket s nem tudakozdik felőlünk, a nevelésben nem rontott semmit, jót sem tett semmit. De ha kérdezősködik a drága, szép, okos gyermekről, ha ölébe kapja, becézgeti a kis angyalt, a szép kis teremtetést, az okos cseppséget, ha elmondo-

gatja, milyen szép, milyen jól áll a ruhája, milyen kedves a hangja, mozdulata, milyen gyönyörű ez vagy az a tette, milyen ritka jó önmaga: akkor már igen sokat rontott, hiúvá, elbizakodottá, dicsvágyóvá tesz. Nagyon meg kell hát gondolni a vendégnek, mivel áll ő gyermek elé; ha ezen nem akarja törni fejét, tegyen meg annyit, hogy lássa meg a gyermeket, kérdezze meg tőle, mit csinál, hogy van, kívánjon neki jó egészséget, intse jóra, de dicsérni ne dicsérje soha!

Ideje, hogy a vendég tartsa meg a nevelés törvényeit s hogy a vendégeskedést ne tegyék összeütkezésbe a helyes neveléssel! Ha javítani még ma képtelen, legalább ne rontson!

Ujfalussy.

Pestalozzi és a nevelés elmélete.

Korunkban, midőn a tudomány óriási léptekkel halad folyton előre, mi által a nevelés-oktatás anyaga napról-napra nagyobb terjedelművé válik, kiváló fontossággal bír reánk tanítókra nézve, ismerni azon alapelveket, melyek a mai nevelési elméletet megteremtették.

Az alapvetők között a legkiválóbbak egyike Pestalozzi, kinek azon sarktétele, hogy a nevelés az egyéniséghez alkalmazott legyen, ma már gyakorlati nevelésünkben is érvényesítettik.

A különböző iskolák versenyeznek egymással, abban a tekintetben, hogy minél sikeresebb eredményt érjenek el s a tanítandók nagy mennyisége miatt túltömik az emlékezetet az értelem, akarat és kedélyképzés rovására. Hogy ez Pestalozzi elveivel egyáltalában össze nem egyeztethető, bizonyíthatunk, teljesen felesleges.

Hogy Pestalozzinak a nevelés elmélete terén szerzett érdemeit kellően méltányolni tudjuk, ismernünk kell a korát megelőző s az ő idejében is divó nevelési eljárást, mely fájdalom sok helyt még ma is mereven alkalmaztatik.

A tanítás a szó szoros értelmében idomító eljárás volt. A test és szellemnek fokozatosan és egyöntetű fejlesztéséről igen kevés embernek volt fogalma s gyakorlatilag még ezek sem alkalmazták. Az elméleti ismeret gépies emléztetése a tanítás célja. E rendszert támadja meg Pestalozzi alapján, midőn a tanítást nem célznak, hanem csak eszköznek nyilvánítja, a nevelés céljául az általános emberképzést jelölve ki.

Pestalozzi törekvése a nevelés útján nemesítőleg hatni az emberiségre. E törekvése jellemzi módszerét, melynek célja önállóságra vezetni a növendéket.

Pestalozzi jól ismerte korát, ismerte a különböző osztályok fény- és árnyoldalait. „Lienhard és Gertrud” című művében élénken vázolja a társadalmi disharmonia nyomorultságait, s emberszeretettől áthatva küzd az elnyomott néposztály jóléte érdekében. Ott segít, hol legnagyobb a szükség. Ezért sürgeti a népnevelés általánosítását. Népiskolákat kíván a szó valódi értelmében, melyek a növendéket mindarra képesítsék, mire majdan az életben szüksége leend.

Miután az oktatást a nevelés segédeszközének tekintik, kiváló fontosságot tulajdonít a tananyag helyes megválasztásának. Feleslegesnek tartván minden oly dolog tanítását, mi a gyermek szellemi erőinek egységes fejlesztését nem segíti elő.

Általános népnevelést sürgetvén, nem ismer különbséget a társadalmi osztályok között, e szempontból

minden gyermeket egyenlő nevelésben kíván részesíteni s e mellett kijelenti, hogy a nevelésnél a gyermek jövő életpályájára tekintettel nem lehetünk. Ez elvei ma már nagyon természetszerűeknek tűnnek fel, szintugy csudálkozunk a felett, hogy ezt hirdetni szükségesnek látták. De korában vakmerő nézet volt ez, mit eléggé bizonyít azon tény, hogy ellenei többek közt ez elvű is támadták meg.

A tananyag megválasztása mellett kiváló fontosságot tulajdonít az anyag mikénti feldolgozásának. E tekintetben a gyermek egyénisége figyelembe vételével szükségességét hangsúlyozza.

A fennebbi elvek részben nem újak, hangsúlyozták ezeket Pestalozzi előtt is részint Comenius, részint Rousseau, részint a philantropisták. Pestalozzi azonban sokkal alaposabban fogja fel a nevelés feladatát, mint a philantropisták, kiknél, valamint Rousseaunál is, a nevelés elméletében hasznossági elv nagyon is előtérbe lép, az aetheticai nevelés, szóval az általános emberképzés hátrányára.

Hisz Campe mondja, hogy ő többre becsüli a szövészék feltalálóját, mint az Odyssea költőjét.

A philantropisták célja, úgy nevelni a gyermeket, hogy majdan, mint a társadalomnak tagja, ezzel szemben a saját előnyeit biztosítani tudja. Ugyancsak ez a kóla hiveinek nézete, hogy az értelmi képesséssel az erkölcsi miveltség is együtt jár.

Pestalozzi önzetlen emberszeretetből hirdeti az elvet, hogy a nevelés az egész emberiség erkölcsi javát méri, ditsa elő, továbbá hogy a gyermek ösztönét követve de másfelől öntudatosan is cselekedje a jót.

Pestalozzi fennebbi elvéből önként következik, hogy nevelésének célja a növendéket nemcsak arra képesíteni, hogy saját javát munkálja, hanem hogy embe társai jóllétét a sajátjával azonosítani törekedjék. A közjó előmozdításával munkálja egyúttal a maga javát. Ebből láthatni, hogy erkölestana a vallással karöltve jár.

Már Pestalozzi kiváló fontosságot tulajdonított a családnak, hogy a család és iskola nevelése egymást kiegészítse. E szempontból helyez oly kiváló súlyt a nevelésben az anyák szerepére. Ezért ír oly sokat az anyai nevelői feladatáról.

A családi neveléstől azt követeli, hogy ez legyen a szeretet forrása, mely szülő és testvérszereteten alapulva, általános emberszeretetté fejlődjék s a legmagasabb lény, Isten szeretetéig emelkedjék.

A szeretet elvéből foly, hogy az erkölcsi nevelés szempontjából nem a jutalmazások és büntetések, hanem a szeretetteljes bánásmód az irányadó.

Az értelmi nevelés tekintetében is elfogadhatók Pestalozzi elmélete, mint a philantropistáké s követőié. Pestalozzi a szemléletet teszi az értelmi képzés alapjává, még pedig komoly pszichológus szempontból, s még játszián mint a philantropok. Ő az érzéki szemléletet fokozatosan fejleszti, míg értelmi szemléletté válik.

Összehasonlítások és megkülönböztetésekkel a gondolatok megalkotásáig jut.

Az oktatásban a fokozatosság elvét alkalmazva egyetlen oly új dolgot sem tárgyal, mit a megelőző ismeretek és a gyermek pszichológiai fejlettsége alapján megértetni és feldolgoztatni nem tud. Az új tárgy már ismert dolog között összefüggő kapcsolatot keres.

De nemcsak az értelmet, kedélyt és akaratot nem veli összehangatosan, hanem ezzel kapcsolatosan a

Küzdelmek, lelkierő.

(Befejező közlemény.)

Viharos, nehéz időket átélt emberek tudni fogják, hogy azon képességünket, mely a bajok elviselésére bennünk rejlik, rendesen igen kicsinyeljük. Vannak ez életviszonyoknak oly bonyadalmai, szerencsétlenségei, melyekre borzalom nélkül nem gondolhatunk. De ha megtörténik az, hogy egész váratlanul a sors súlyos csapásokkal látogat meg, bámulattal fedezünk fel önmagunkban oly lelkierőt, melyet egy rendes viszonyok között lefolyó élet csendes egyhanguságában nem is kerestünk volna; szellemi és jellemtulajdonok, sőt nem ritkán rendkívüli tehetségek ébrednek fel, a melyek mindaddig, míg külső körülmények tetterre nem sarkalták, bennünk szunnyadtak; látjuk, mint nő erők a nehézségekkel, a melyeket le kell győznünk. Nem egy híres ember élettörténete mutatja nekünk, hogy előbb csakis a sorssal való kemény küzdelem adott irányt arra, a mire őt a természet hivatásszerűleg felruházta s mintegy felavatta: művésszé, tudóssá, államférfiává, hadvezérré és emberbaráttá! Ez értelemben azon régi mondásnak, hogy *a szükség a művészetek anyja*, sokkal nagyobb jelentősége van, mint rendesen hisszük.

Csüggedéstől megóvjuk magunkat, állhatatosságunkat edzük, ha adott esetekben ez igazságot egész való mezében állítjuk magunk elé. Ott, hol a szenvedés természete semmi önségélyt meg nem enged, hol a sors csapását néma megadással kell tűrnünk, legalább vigasztalásunk az, hogy idő és megszokás lassanként a legrosszabbat is elviselni segitenek. Kedves halottjainkat nem ébreszthetjük fel ismét az életre, de az évek csillapítják a fájdalmat és azt észrevétlenül elviselhetővé változtatják; azok árulása és hitszegése, kikben úgy hittünk mint önmagunkban, a kikhez egész boldogságunkat kötöttük, sebeket ejthetnek, a melyek gyógyíthatlanoknak látszanak, azonban elviseljük ezeket is és idővel behagadni engedjük. *Alkalmazkodási képességünk valóban nagy, szellemileg úgy, mint testileg.* A fogoly idővel hozzá szokik börtöne falaihoz s megbarátkozik a pókokkal és egerekkel; sőt a méreghez is hozzá lehet szokni. A hatalma tetőpontjáról alázuhant nagy férfiú a magánlét esendjében oly lelkibékét talál, a mely után uralmának meredek magaslatán hiában vágyodott. A merész börzeianer, a kit a szerencse változó esélyei, vagy más katasztrophák vagyonától fosztottak meg, a szegénység, elhagyottság szerény csendéletében meggyőződik arról, hogy kevéssel is lehet a létnek örülni, feltéve, hogy a lelkiismerete tiszta és a becsülete feldhetetlen.

Vannak túlérzékeny természetű emberek, kik saját fájó sebeiket a kegyetlen gyönyör egy nemével úpolgatják, s a helyett hogy gyógyító irt keresnének, fájdalomknak oltárt emelnek. Szerencsétlenségük túlrött nagyságában érdekes, tragikai alakot adnak és neheztenek azokra, kik fájdalmaikban zavarni akarják. Olyanok mint azok a bizonyos betegek, kik semmit sem vesznek oly kedvetlenül tudomásul, mint ha azt mondják nekik: *hogy jó szinben vannak!* Betegek akarnak lenni, részvét, sajnálkozás kell nekik. A fájdalommal való ily incselkedés nem lehet természetes, sem igaz, és sokszor oly egyenlőtlen mértékben nyilvánul, hogy nem tudjuk, mi benne a való, és mi a költött.

Ezeknél több részvétre érdemesek azon félénk, aggodó lelkek, kik fájdalmuk és gyászuknak túlzott kegyeletből nem tudnak eléggé eleget tenni, a kik ezért

apolására is kiterjeszti figyelmét. A tornázás czélja a testi erőknek a lelkiekkel együttes és harmonicus kifejezése.

Pestalozzi nézete volt, hogy a nevelés elvei nem mondva csinált dolgok, hanem az emberi természet sajátosságainak önkényes folyományai. E kijelentésével a psychológiát teszi a neveléstudomány alapjává, s így nagyon természetesnek találhatjuk, hogy bölcsészeti szaktekintélyek, mint Fichte, Herbart, Waitz és Beneke nemcsak hogy foglalkoztak Pestalozzival, hanem mondhatni, működésüknek részben ő jelzett irányt.

Szellemesen jelölte ki Pestalozzi azon főbb irányvonalakat, melyeken a nevelés elméletének haladnia kell, s több tekintetben termékenyítőleg hatott az újabb nevelési rendszer megalapítására.

Azon módszertani alapelvek, melyeket ma az egyes tantárgyak tanításánál követünk, nagy részben Pestalozzira vihetők vissza. Felesleges ez elveket egyenként és részletesen elősorolni, úgy is ismerjük azokat mind-nyáján; azonban a fennebbi állítás igazolására szükséges ezekből egy néhányat fölemlíteni.

Igy pl. a vallás tanításánál Pestalozzi alapján sürgetjük, hogy a növendék szellemére, kedélyvilágára és karakterére törekedjünk hatni, a rendelkezésre álló anyag jól megválasztott, de kellő feldolgozása által; továbbá, hogy ne használjuk e tantárgy anyagát értéktelen emlékezés-gyakorlásul.

A nyelvtan az alaki képzés eszköze. De már Pestalozzi figyelmeztet azon veszélyekre, melylyel e tárgy tanítása jár. ha tisztán csak az alaki oldalát műveljük, s ha nem használjuk egyúttal a realis képzés eszközeül. Hogy a nyelvtan szabályait a példákól vonjuk le, már Pestalozzi sürgeti.

Ugyancsak Pestalozzi hirdette már, hogy a számtan tanításánál ne elégedjünk meg a hogyannal, hanem fejtsük ki a miértet. Ugyan ő már szerves kapcsolatba hozta a mértant egyfelől a számtannal, másfelől a rajztanítással.

A reáliák tanításának elveit Pestalozzi műveiben vonásaikban már megtaláljuk.

A szemléltetési eszközök szükségességét Pestalozzimaig naponként hangsúlyozzák.

A földrajz tanítására részletes elveket nem adhattott, mert e tárgy korában még tudományos színvonalon sem állott, de azért az ezen tárgy tanítására vonatkozólag megalakított elvek, elméletével teljesen egyeznek, a mennyiben inkább kevesebb anyagot ölelnek fel, csak hogy ezt kellően szemléltethessük. E tantárgy szemléltetési segédeszközei napról-napra szaporodnak.

Hogy a természettudományok tanításánál, a mennyiben csak lehet, magukat a tárgyakat mutassuk be, s hogy mentől többet kísérletezzünk, már Pestalozzi is követeli.

A szemléltetési oktatás, vagyis a beszéd és értelemgyakorlat, Pestalozzi óta vált ki a népiskola tantárgyai közül, függetlenítvén magát, de annyira, hogy valamennyi tárgy alapjává ez lön.

Nagy paedagógunk művei részben már elévültek, de az azokban előadott elvek mai nevelési elméletünk megteremtői, melyek a nevelés-oktatásügygyel foglalkozók körében örök időkre tisztelt nevet biztosítanak teremtőjüknek.

Tasnádi R. Imre.

készakarva, az illem és bevett szokás által kiszabott időn túl is, mind attól távol tartják magokat, a mi szórakozást nyújthatna, és a kik, ha sziveik újból *élni* akarnak, keserű szemrehányásokkal kinozzák magokat.

Ezek az igen lelkiismeretes emberek meggondolhatnák, hogy az erkölestörvény sohasem parancsol olyasmint, a mi a természet ellen van. Bölcs beosztás az, hogy erőnk a szenvedésre bizonyos mértékben túl nem megy. Ha ez el van érve, lassanként megbénul. Boldogok mi, hogy ez így van! Ha másképp volna a sors nem egy csapását el se tudnók viselni. A természet ez anyagi gondoskodása ellen miért dolgozunk?!

És ezzel nem akarjuk azon önző, elpuhult természetű emberek malmára hajtani a vizet, kik fájdalom-irtozatból — alig hunyta be egy kedves halottjuk szeméit — tova sietnek, hogy utazás vagy fürdői élet szórakozást nyújtson nekik. Ez utálatos közöny, szeretlenség; semmit sem használ. A fájdalommal nem lehet gonyolódni, az jogát kívánja s a ki ezt a kellő időben megtagadja, azon később megboszulódik.

Életünkben nagy szerepet játszik e kérdés: *Mit mond a világ?* Nem egy ember lemondana egy befolyásos állás fáradalmi és gondjairól, *de mit mond hozzá a világ*, ha kegyvesztett lesz.

Sokan, kiket nehéz küzdelem nyomorba döntött, örömet összehuznák magokat és egy nagy háztartás fényűzéséről lemondanának, ha nem volna polgártársaik figyelme rájuk irányozva; *de mit mond a világ*, ha látja, hogy lakása nem oly pompás és kényelmes, ha eladta kocsiját, lovait, szolgaszemélyzetének egy részét elbocsátja és rendes fürdői életéről lemond? Inkább adósságot csinál, gondot gonddal tetőz, csak hogy a jómódúság csalékony látszatát egy darab ideig megmentse. Az író, festő, szobrász vagy zeneszerző gyakran túltenné magát a rosszszándéku kritikán, *de mit mond hozzá a világ*, ha a napi sajtó gúnyos megjegyzéseit olvassa.

Sok ember eléggé felvilágosult arra, hogy belássa, miszerint esztelen bosszu az, hogy azzal, ki becsületünkben megsértett, magunkat agyonlövessük, avagy azon veszélynek tegyük ki magunkat, hogy annak, kit megsértettünk, még gyilkossa is legyünk; *de mit mond hozzá a világ*, ha *vonakodunk* véres elégtételt adni vagy követelni?

Mennyi küzdelem, gond, baj, sőt szegénytől is megóvnók magunkat, ha arra törekednénk, hogy gondolkodásunknak oly *függetlenséget* biztosítsunk, mely rettenthetetlenül halad tovább az *egyenes úton*, a nélkül, hogy félve, aggódva törődjék azzal, mit gondolnak az emberek, mit fog hozzá mondani a világ!

Nehéz életviszonyok között e gondolat is vigasz: *„Minden elmúlik.“*

„Minden, a mi aggaszt, búsit avagy kínozt, elébb vagy utóbb elmúlik, s úgy fogsz rá visszatekinteni, mint sok más bajra, a mely szerencsésen legyőzve már megöjtöd van.“ E gondolat megnyugtatót ad és ilyenkor azon képességünk, hogy a jövőt jelenvalónak gondoljuk, gondunkat nem gyarapítja, hanem kevesbiti.

Nem ritka eset, különösen az érettebb életkorban, hogy egy jelenvaló vagy jövődöbeli bajt a legfeketébb színben látunk, nem azért, mert valóban oly komoly a dolog, sem azért, mivel a túlélénk képzelem túlzott színekben rajzolja le azt előttünk; nem mivel az emberek szájától való szolgálai félelem ítéletünket befolyásolja, hanem első sorban *physikai okból*. A testi élet-

működés hullámmozgásai hozzák magokkal azt, hogy majd jókedvűek, bátrak, küzdelemre képesek és tele reménnyel vagyunk, majd nyomott kedélyűek, kedvetlenek, csüggettegek és tehetetlenek, hogy a külvilág eseményeit, a melyek javunkra és fájdalomunkra vonatkoznak, majd a sangvinikus rózsás szemüvegén, majd a melancholikus komor tekintetével szemléljük.

Szellemi életünk ez apályát és dagályát e szóval „hangulat“, „szeszély“ jelöljük meg. Ha egy kellemetlen esemény a dagály idejébe esik, azaz a jó időbe, akkor kevésbé sújt le bennünket, könnyen vesszük és küzdünk ellene erős elhatározással. De ha apálykor történik, rossz időben, mikor sötéten látunk mindent, akkor a csapást kétszeresen érezzük, nagyobbak tekintjük a bajt, elveszítjük a fejünket és kétségbe akarunk esni. A kinek a lelkiélet ily nyilvánulásaiban semmi tapasztalása nincs, az csak a szomorú külső viszonyok e szerencsétlen bonyadalmának csupán csak hatását érzi pillanatnyi kedélyelborulással, a nélkül, hogy az utóbbit öntudatosan érezné és az életerőnek csupán mulékony, tehát időhöz kötött megbénulását *állandó* bajnak tartja.

Mennyi kétségbeesett lépés, mennyi öngyilkosság maradt volna el, ha ez esemény, mely azt előidézte, nyolcz nappal előbb vagy utóbb történt volna! Küzdelmes napokban, türehtetlen kedélyállapotban *legyen lelki erőnk* és szőlünk így magunkhoz: Azért látok én oly feketén, mivel apály van, mivel beteg vagyok? Várjunk néhány napig, míg kedélyünk ege ismét felderül, míg életerőnk ismét gyarapodik, akkor ismét remélünk s megjő életkedvünk és erőnk a cselekvésre.“

Csupán azon gondolat, hogy ez így lesz és hogy *a pessimismus és bátortalanság állapota időhöz kötött és mulékony*, sok esetben szunnyadozó lelki erőnköt ébreszti fel és Hamlet híres monológját emlékezetünkbe vésvé: „Ha vajon nemesb a kedély, ha a dühöngő sors nyílat s csapásait türi, avagy felfegyverkezve a bajok tengere ellen, azt *ellendállással* győzi le,“ bennünket kintartásra fog sarkalni.

Gondolkozzunk az elmondottak felett! Hisz mindenki érdekelve van, *mert ki nem szenved és küzd?*

Czirják Albert.

A körlég — athmosphära — portartalma és ennek befolyása az egészségre.

(Folytatás és vége.)

Befejezőleg ismertessük a körlég porának befolyását a szerves életre: A növényi élet tenyészésére rendkívül hat; a legtöbb növény termékenyítő himporát a levegő hordja szét.

Ha a körlég porát mikrosoppal vizsgáljuk, nagy mennyiségű himport találunk benne, melyek különböző növénynekötől erednek. Így magától érthető, hogy a körlégbe olyan alsóbb rendű növények csirmagvai is kerülnek, melyeknek más növényekre való telepedése azokon betegséget okoz. A növényeknek előforduló rozsda, üszög, mézharmat, részben gombák csirmagvaiból fejlődnek ki, és a megtámadott növényeken jellegző betegségeket okoznak. Már régtől fogva veszedelmesnek és betegség okozónak tartották a tőzeg füstöt. A gabona és gyümölcs a tőzeg füstöt nem türi. Magam is láttam, hogy a bánya helyeken szokásos ércpörkölés egész mértöldnyi erdőt pusztított ki füstjével. Az alföldek

és puszták fátlanságának okát nem mindig a talajban, hanem az e felett levő levegőben is kell keresni.

A por hatása az állati és főképp az emberi testre kétféle módon nyilatkozik. Így pl. okul szolgálhat arra, hogy testünk környi részén izgalmat idézzen elő működése, tehát mechanikai ingert okoz. Továbbá közvetíti a ragályt. Mechanikai ingert okoz a körlég testünk felületén bárhol, a hol azal érintkezik, úgy a külbőrön, mint száunk, szemünk, órunk és fülünk nyákhártyáján. Jól tudjuk, hogy az iparnak számos ága, melynél elkerülhetlenül por keletkezik, az azt művelőre nézve milyen veszedelmes. A füst és gőz szintén megtölti a körléget és folytonosan ingerlőleg hat az ilyen levegőben foglalkozóra. Őlő hatása van az érczolvasztóknál a kén és phospor savnak, ugyanilyen a tükör gyárakban a higany gőze, a könyvnyomdákban a betűfém, kemenze öntéseknél a cserapek olom tartalma glazurja, ezek és még más káros apró tömecek mind fajlagos betegséget okoznak munkásainknak, mivel az apró részecskék az atmoszpherában lebegve a bőr, de még inkább a tüdő útján a vérkeringésbe jutnak. Gyárakban, malmokban s főképp olyan helyeken, a hol kőszénnel kell fűteni, az apró s légben úszó részek csakis mechanicusan hatnak a felbőrre, a mint ez legszembeszökőbben észlelhető a kőfaragóknál; kiknek különösen a szemkőhártyájok folytonos izgatott s gyuladt állapotban van, mely állapot a mesterség üzésével egyenes összeköttetésben van. A légszében, a tüdőlk légoholyagcsáiban, és az ezektől nem messze fekvő mirigyos szervekben nem ritkán olyan mennyisége rakodik le a pornak, hogy a szövetek szervei még a pornak a színét is felveszik. Orvosok előtt jól ösmert az antracosis, az az csaknem fekete színe a kőszénmunkások tüdőjének, az ilyen egyének életökben nem egyszer szenvedtek olyan hörghurutban, melynek oka a szénpor volt. Az orr, száj- és tüdő váladékai mutatják az atmoszphaera porának színét. A szemzugokban a köny által lerakott porszemcsék kised pikkel-alakban rakódnak le. Hogy a por a külbőrre milyen mechanicus izgató szer, leginkább az mutatja, hogy a kéményseprőknél egy sajátságos bőrbetegség fordul elő, melyet a kéményseprők fenéjének neveznek. Az ipar üzésénél a körlég tartalma az iparos egészségére szembeötlőleg nagy befolyással kell hogy legyen; de ennél sokkal fontosabb a por akkor, ha az mint ma már bizonyos, a ragályos betegségek csiráját is magával hordozza. Az élő és fajlagos csirmagvak az újabb vizsgálatok nyomán a levegőben usznak. Ezen élő apró szervezetek legyenek bacillusok, bacteriumok, vagy mikrooccusok, az emberi szervekbe a következő úton jutnak: ételek és az ivó víz által a gyomorba, a levegő által a test felszínére, vagy azon üregekbe, melyek testünk felszínén nyitva vannak, u. m. szem, orr és mások, melyeknek nyákhártyája a fogamzásra kedvező talajt mutat. Nem kételkedhetünk a felől, hogy a levegő nagy kiterjedésénél fogva jobb ragály közvetítő mint a föld avagy tápszereink. Pasteur, Nägeli és Koch a bacillus teoriának megalapítói meggyőzőleg mutatták ki, hogy bacillusok és mikroococok, a levegő által szilárd vagy folyó talajokról elragadtatva, a körlég porához tapadva az élő testeken fertőzést hoznak létre. Légző szervünk legnagyobb mértékben közlekedik a körléggel, és ennek nyomán többször is betegszik meg, mint a gyomor a fentebb említett módon. Ujabbán Miquet P. a montsouris parkban tizennyolcz hónapon át eszközölt e tekintetben megfigyeléseket, melyek eredménye azt mutatja, hogy az apró szervezetek

középszáma télen kevesebb, tavaszra már gyorsan szaporodik, legnagyobb fejlődés nyáron van, ősszel fogyni kezd. Továbbá az eső, ha reá mindjárt nagy meleg következik, nagyon kedvez az apró szervezetek fejlődésének. Ez tehát arra tanít, hogy az apró szervezetek életére a hőmérsék és nedvesség a legnagyobb befolyással van. A typhusnak, a diphteritisnek, tüdővésznek és újabban a cholérának fajlagos mikroorganizmusai kimutatottak. Klebs valószínűleg a hideglelését is felfedezte, nem sokára ilyen eredményre jutnak a kanyaró, vörheny és himlőt illetőleg is. Sőt nemcsak ezek, hanem a még nem is ragályos betegségek tartott tüdőgyuladás, számarhurut, izületi csusz, és más ilyen betegségek okai felől ma a tapasztalati vizsgálatok szintén hasonló eredményt mutattak. A fertőtlenítésnek maholnap akkora eredménye lesz a belgyógyászatban, mint a mily nagyszerű a sebek kezelésénél.

Azon orvosok előtt — kik a meteorologicus jelenségeket is a betegségek okaiul tekintették — ösmeretes, hogy nedves és esős időben mindig kevesebb a megbetegedés, mint a tartós és száraz melegben. Ennek okát egyéb módon át nem láthatjuk, mintha elösmernük, hogy az eső a porszemcséket és a hozzájuk tapadt ragályozó csirmagvakat, bacillusokat stb. kitakarítja a levegőből; továbbá hogy átnedvesítvén az eső a nedves porszemeket akár telitettek azok ragályos anyagokkal akár nem, a talajhoz vagy más tárgyakhoz hozzá tapasztja annyira, hogy onnan légáramlat vagy szél el nem hordhatja. És éppen erre basirosodik Tissander vizsgálatainak értéke, ki a porszemcsék mennyiségét eső előtt és után vizsgálta, úgy falusi vidékeken mint a városokon.

A betegségeket illetőleg statistikai adatok nem állanak rendelkezésünkre, ezeket még sokáig nélkülözni fogjuk. Pedig nem volna érdektelen a betegülési eseteket a körlég portartalmával összehasonlítani. Az irodalomban egy jellegző eset van felhozva: ugyanis Magdeburgban egy meglehetősen magas légsúlymérő állás alkalmával rendkívül sok por és füst gyült össze a körlég alsóbb rétegeibe. A nehéz levegő, miként az magas barometer állásnál történni szokott lesülyedt és megakadályozta a szellőztetést, melyet a fel és lefelé szálló légáramlat nagyban elősegít. A körlég sem újulhatott meg, mert e mellett folytonos szélesend uralkodott. Ennek következtében a városban olyan sűrű por volt, hogy az mindenüvé behatolt, házakat stb. porködbe burkolt. E por fellépésétől kezdve Magdeburgban, hol azelőtt a nehéz megbetegülések ritkák voltak, a tüdőgyuladás és légesőhurutok óráról-órára szaporodtak. Szóval a megbetegülések okát mindenki a körlég portartalmában kereste.

A körlég portartalmát földünkön olyan tényezőnek tarthatjuk, mely meteorologiai, morphologiai, phenologiai és hygieniai tekintetben földünkre úgy, mint annak élő lényekre nagy befolyással van. A vizsgálatok ezen állítás bizonyítására még csak a kezdet fokán vannak, s nagyon valószínű, hogy nem sokára igen érdekes és a közjóra előnyös dolgokat fognak napfényre deríteni.

Dr. Bartók István.

A rongyos egylet közgyűlése.

Kolozsvár, 1886. jan. 24.

A szegény iskolás gyermekeket ruhával segítő egyesület tegnap délelőtt 11 órakor tartotta közgyűlését a megyeház nagytermé-

ben. A gyűlést, melyen a meghívott hölgyek közül is többen jelen-tek meg, az egyesület érdemes elnöke, *Dr. Jenei Viktor* egyetemi tanár nyitotta meg a következő beszéddel:

Tisztelt közgyűlés!

A kolozsvári szegény tanulókat segélyező egyesület zajtalan, de áldásos életéből ismét leírt egy esztendő.

Egyesületünk tevékenységéről, tevékenységének eredményei-ről: a titkári jelentés fog számot adni.

Nekem kevés mondanivalóm van. Kevés a mondanivalóm azért, mert a mi társaságunk tagjai mindannyian olyanféle emberek, a kik azért tesznek jót, mert valamely ékes beszéd avagy szép szavak lelkesítik, hanem, mert szívük sugallatát követve jót *kell* tenniük.

A mi egyesületünk tagjai tudják, hogy itt számunkra nincs — *osztalék*. Ok nem veszik — nem is várják — hanem adják a dividendát. Ok nem *részvény*, hanem *részvét-társaság* alkotnak. De azért a mi egyesületünk tagjai azt is tudják, hogy ebben a társaságban is lehet gazdagodni — lelki kincsekben. És míg némely rész-vény-társaságban gazdag nagy urak elbuknak, a mi részvét-társasá-gunk a vagyontalan és eleső felben levő nyomorultakat felemeli...

Nemzetünk páratlan kedélyű költője közelebből egy incidens eset alkalmából azt az óhaját fejezte ki, hogy állítani kellene egy tanszéket a szegény ember boldogságának tudományára, mert ez a tudomány hiányzik a mi népünkél. Nő hát a mi „rongyos” egye-lünk tagjai úgy ismerik ezt a tudományt, hogy akár doktori rigo-rozumot tehetnének belőle. Mindannyian jól tudják, hogy az igazi boldogságnak nincs hatalmasabb tényezője, mint a jó *cselekedet ön-tudata*. A jó szívű emberek legizgalmas örömeiket akkor éreznek, ha maguk is igaz örömeiket szerzhethetnek másoknak. A jó ember bol-dognak érzi magát, ha mások boldogságának útját egyengetheti. És a mi egyesületünk tagjai azt is jól tudják, hogy mily kevés kell a szegénynek arra, hogy boldognak érezze magát.

A kit az elégedetlenség és nagyraavágás kinjai emésztenek, nézze végig nálunk egy ruha-kiosztás jelenetét.

Midőn a tél dermesztő hidege beáll, összegyülekeznek az isko-lában 70—80 rongyokba burkolt kis gyermek; meztelen lábuk vér-piros, foszlányokkal fedett kisdud tagjaik dideregnek. Az iskola szo-ba enyhe levegőjében lassanként fölmelegszik a gyermek sereg. Meg-kezdődik az öltöztetés. A jó szívű tanítók maguk segítkeznek a toillettek összeállításánál. Lassanként az egész kicsiny sereg átme-gy a transsubstantion.

Nős ti elégedetlenek, ti nagyraavágók, nézzétek meg azt a boldog megelégedést, azt a büszke örömet, azokat a ragyogó sze-meket, a milyeneket csak itt lehet látni!

Pedig az egész nagy boldogság egy gyermek számára 8—10 forintból kikerül.

És a felruházott szegény gyermekek, és a tudatlan szegény nép körében lassanként földerül az a tény, hogy az iskola nemcsak tanít, de *jótekonyságot* is gyakorol.

Bizony mondom, hogy midőn a nép művelésére, erkölcsének szelidítésére, a valódi humanismus terjesztésére ekként dolgozik szakadatlanul a mi szerény „rongyos” egyesületünk: tesz *valamit*, a mi-nek értéke több, mint sok olyan cselekedetnek, a mit a világhisto-riában nagy szavakkal szoktak megírni.

Ezt a *valamit* pedig senki sem jegyzi fel. Nem is arravaló, hogy feljegyeztessék, sőt, ha valaki nagy hűhót akarna csinálni eb-ből a mi parányi kis dolgunkból, megfosztaná azt attól, a mi benne — szép.

A mi egyesületünk tagjainak éppen elégséges jutalma az, ha annyit mondok, hogy köszönöm jótekonyságukat a szegény iskolás gyermekek nevében!

Ezzel a gyűlést megnyitom.

A helyeslés, mely e szívből elmondott szavak után felhang-zott, világos bizonyítéka volt annak, hogy az elmondottak értelmé-vel a gyűlés minden egyes tagja szívvel-lélekkel egyetért.

Az elnöki megnyitót után *Rieger Imre*, egyleti titkár adta elő jelentését.

A titkári jelentésből adjuk a következőket:

Tagjaink száma a lefolyt évben 264 volt. A gyűjtés, mint a megelőző években, úgy most is a legnagyobb esőndben eszközöl-te az önként belépett tagok körében. Tagjaink — mondhatni — versenyeztek a szeretet cselekedetének gyakorlásában, mi által fel-adatunk teljesítését könnyűvé és kellemessé tették.

Legyenek áldva mindazok, kik egyesületünknek módot és al-kalmat nyújtottak arra, hogy a didergő kisdudok oly nagy számúak, könyveit felszáríthassuk.

A lefolyt egyleti évben három választmányi gyűlés tartott, melyek mindenikén a gyűjtés eszközölése, a segélyezés ügye volt a főmozzanat s a hozott határozatok is nagy részben erre vonatkoztak.

Egyesületünk eszméje országsszerte mindinkább terjed. A le-folyt évben is több helyt alakítottak a miénkhez hasonló segélygye-letek. — Az ily célú egyletek eddigi munkásságának eredménye jótékony hatással lenne az eszme terjesztésére.

Tekintettel erre, indítványozza választmányunk, hogy az or-szágbán eddig alakult hasonló célu egyesületek elnökségei kéressenek föl

a lapok útján eddigi működésük eredményéről egyesületünk elnöksé-gét értesíteni, a beérkező jelentések feldolgozását egyletünk tit-kára magára vállalta.

Egyletünk működése állandósításának alapja a lefolyt egyleti évben alapított meg. Ugyanis ez évben mélt Züllich István ur felelhetetlen neje emlékére 100 frtos alapítványt tett. Továbbá mélt. Szász Domokos erdélyi ref. püspökké történt megválasztása alkalmából 50 frtot adományozott egyletünknek. — Gázi József nyugalmazott tanár egy 100 frt névértékű 463. sz. s 1835-től kezdődő 14 drb szelvényvel ellátott kolozsvári takarékpénztári részvényt ado-mányozott egyesületünknek. — E nagylelkű alapítványok hálás kö-szönettel fogadtatván, választmányunk elhatározta, hogy úgy ezen, valamint az ezután nyerendő hasonló, nagylelkű adományok, elköl-tethetlen alaptőkéként kezeltesseken s csakis kamatait használtassanak fel évenként. E határozatunk jóváhagyását szintén kérjük a m. t. választmánytól.

Egyesületünk anyagi állapotáról a következő jelentést tesszük.

A pénztárról: Bevétel 1886. jan. 1-ig 732 frt 17 kr.

Kiadás: 434 frt 79 kr. Egyenleg átvitel 197 frt 23 kr. kész-pénz és egy drb 100 frtos aranyjárdék papír.

A segélyezésre vonatkozólag meg kell jegyeznünk, hogy mi-un-tán az egyleti évet január 1-ig vittük ki, nemcsak az 1884—85-ik évi eredményt mutatjuk ki, hanem a jelen tanév elején eszközölt gyűj-tést és segélyezést is.

Az adományozott tárgyak száma volt az 1884—85-ik tanév-ben 300 drb. — Átalakított ruhával felruházottat e tanévben 57 gyermek, teljesen új ruhát kapott 25 gyermek s így az 1884—85-dik tanévben segélyezettett 82 tanuló.

Az 1885—86-ik tanévben, e polgári év elejéig 90 család járult adományaival egyesületünk céljainak előmozdítására. Az adományo-zott darabok száma megközelíti a 600 at. — 1885. december 22-én átalakított ruhákkal elláttunk 56 tanulót. E számot az 1884—85. tanévi segélyezettek számával összegezve, kitinik, hogy egyesületünk mult évi közgyűlése óta 138 iskolába járó tanulót segélyezettünk s raktárunkban még 20 tanuló számára van ruhakészlet.

E jelentés teljertalmulag tudomásul vétetett. A benne foglalt indítványok, t. i. egy brochure készítése a titkár által, ki e felada-tot szíves készséggel vállalta magára, továbbá 12 nótág választása a választmányba, — egyhangulag elhatározattak, illetőleg jóváha-gyattak a közgyűlés által. Határozattá lett, folytatólag az is, hogy az alapítványok törzösszege ezután érinthetetlen alap vagyonnak fog tekintetni, s csupán kamataikat használja fel a választmány. Megbizatott továbbá az állandó választmány, hogy az alapszabályok megváltoztatott pontjait, a változtatás értelmében egészítse ki, s megerősítés végett ez új alakban terjessze fel.

A pénztár vizsgáló bizottság nevében *Rieger Imre* tett szóbeli jelentést, s előre bocsátva, hogy a pénztárban, melyet *Virányi Ist-ván* forgalmi főnök nagy előzékenységgel kezel az egylet részére, mindent rendben találtak, idézi azon számokat, melyek fentebbi tit-kári jelentésében foglaltatnak. — A raktár vizsgálat hasonlólag meg-történt, s természetesen itt is minden a legnagyobb rendben talá-tatott. A használhatlan darabok eladásával, külön indítványra, a választmány bizatott meg.

A közgyűlés erre köszönetet és jegyzőkönyvi elismerést sza-vazott *Dr. Jenei Viktor* elnöknek, azért a buzgó fáradozásért, mely-lyel az elsőrangú humanus egyesület nemcsak ügyét mindenkor fel-karolta, s az eszme egyik legfáradhatatlanab propagálója volt.

Az elnök erre a választmány nevében bejelentette a tisztikar lemondását. Egyhangú lelkesedéssel az új tisztikart a következőleg választotta meg a közgyűlés: *Elnök*: Dr. Jenei Viktor; *alélnökök*: Gámán Zsigmond és Paál Ferencz; *titkár*: Rieger Imre; *pénztárnok*: Virányi István; *gazda*: Kolozsvári Albert. *A választmány*: Inczédi Sámuelné, De Gerandó Antonina, Binder Laura, Szigethy Katalin, Schwarczel Adél, Salamon Klára, Szentes Mártonné, Gr. Kornis Berta, Br. Jósika Samuné, Gr. Wass Ottilia, Csiki Teréz, Szász Domokosné, — Boros György, Dr. Békésy Károly, Dobál Antal, Gázi József, Benedek József, Kiss Sándor, Fazakas József, Dr. Szász Béla, Dr. Hegedüs István, Elek Gyula, Váradi Károly, Weiss Mór.

Ime e választmány jóságában rejlik a szegény iskolás gyer-mekek sorsa ebben az esztendőben.

Elnök ezután megköszönte az egybegyűlteket szíves érdeklődé-sét, s a rongyos egylet mult évet záró közgyűlését befejeztnek nyilvánította.

Munkára fel!

Tantestületi köri gyűlés.

A Bánffy-hunyadi kör 1885. december 15-én Bánffy-Hunya-don tartotta meg első rendes gyűlését. A tagok, alig egy pár ki-vételével, mind részt vettek. A gyűlés egyike volt a legtanulóságosab-baknak, melyen érdekes tárgyak, általános érdeklődés mellett kerül-tek vita alá. Mindjárt a gyűlés elején Szentgyörgyi L. elnök meg-

nyitója keltett figyelmet, melyben az iskola és társadalom közötti szoros viszonyt magyarázva, kimutatja, hogy iskoláinknak a nagy társadalmi feladatok megoldása végett okvetlenül közre kell működniök így pld. köznevelődési egyletünk céljai az iskola feladatát is képezik s hogy e munkánk sikeres legyen, őszintén óhajta. Ezután a tárgysorozat lett megállapítva, mely szerint a mult gyűlés jegyzőkönyvének hitelesítése, tagok számbavétele, elnök és jegyző jelentései, valamint a tisztviselők lemondása következtek egymásután. A tisztviselő választás egyhangulag történt, minthogy Szentgyörgyi Lajost elnöknek, Kovács Dánielt jegyzőnek a következő évre is megválasztotta a gyűlés. Miután a tisztviselők kinyilvánították, hogy a rájuk bízott hivatalt elvállalják, megtartott a nyilvános tanítás bírálata. Tanított Berkes Ilona k. a., az elemi leány-iskola első osztályában, a számtantól. A tanítást előadó és gyűlés összhangzóan sikerültnak nyilvánította. Folytatólagosan adta elő Szentgyörgyi Lajos a következő vitatételt: „A tulajdonképeni írva-olvasás tanításánál van-e szükség a levegőben való íratásra? Az előadó határozott nem-mel felelt a kérdésre s azt egészen és meggyőzően indokolta is. Itt csak a fontosabb okokat említhetem fel. Első sorban tárgyalta az e módszert támogatói akaró nézeteket s azok téves voltát mutatta ki, úgy vélekedvén, hogy levegőben való írás nem alkalmas a betű szemléltetésére, mert nem érzékelhető, sőt az által, hogy az írt betűalak javítása sem lehetséges, károsná válhatik. A kéz és képzem gyakorlására oly kevés hatást gyakorol, hogy ezért nincs ok az írva-olvasási órától az időt elvenni. Változatosság szempontjából sem alkalmazható, mert sok időt vesz igénybe s helyette más, célszerűbb eszközökkel rendelkezünk. A tanítás egy részletét is bemutatja, melyből azonnal meglehetett győződni, hogy ez eljárást túlbecsülni nem lehet. Később 20 pontban elszámolja azokat a fokozatokat, melyet a tanító egy betű ismertetésénél követhet. Ez eljárás szerint előbb látásból ismerteti meg a betű alakját s csak később írta. A vezényelés egyáltalán kerüli. Az előadó után még számosan említették fel támogató nézeteiket, kik szintén helyesnek találták az előadó véleményét. Nehány észrevétel lett tve a levegőben való íratás szükségessége és megtartása érdekében is. Végül a gyűlés a teljesen kimerített vita-tételre következő határozatot hozta: A levegőben való íratást mellőzendőnek tartja s előadónak köszönetet szavaz. Ezt követte Czuczsa János felolvasása Ertekezésének címe: „Az érem két oldala.“ Ebben a pessimista és optimista tanítók jellemképeit adja, kimutatja azoknak különösen káros hatását. Ez alkalommal a pessimista tanítóról hallottunk élénk és találó jellemzést, melyet a gyűlés tetszéssel fogadott. Végül a jövő gyűlés programja állapított meg, mely szerint második gyűléstünk március hóban, Csucsán tartjuk meg, melyen a próba-tanításon kívül felolvasnak: Kovács Dániel, Koleza János, Vince Ferencz, Czuczsa János. Ezek képezték első gyűlésünk nevezetesebb tárgyait. Bánffy-Hunyadon, 1886. január 25-én.

Kovács Dániel,
köri jegyző.

IRODALOM.

A népiskolai nyelvtanítás módjának vázlata. Irta: Erdődi János, tk. igazgató. Budapest, kiadja: Lauffer Vilmos. 1886. Ara 50 kr.

Nyelvben él a nemzet, mondja egyik nagy férfunk. E rövid, sokat mondó igazság felett gondolkozva, méltán mondhatjuk szerzővel, hogy a népiskola tantárgyai közt a nyelvtanítás — nem nyelvtan — foglalja el az első helyet, mint a hol kezdetét veszi a nyelv ésszerű, rendszeres tanítása, bár e tekintetben kívánni valónk van a családdal szemben, míg a gyermek iskolába kerül s volna még azután is. De nem nemzeti, tisztán iskolai szempontból vizsgálva a nyelv tanítása fontosságát, ott is elsővé teszi az, hogy a tanítás közege a szó s a tanulmányok központja a nyelv. Ezen elsőségénél fogva pedig kötelességünkbe lesz, hogy a nyelvtanítást minden alkalommal kiváló figyelembe részesítsük, a nyelv akár mint beszéd, akár mint írás, akár mint olvasás nyilvánul.

Szerzőnk a nyelv tanítása kelle figyelembe részesítésére törekszik művével, ennek ésszerű tanítására akarja a tanítót vezetni, a módok helyes kiválasztása által e fontos feladat megoldásában segíteni. Fontos a tárgy, hasznos a tanítóra nézve, dicséretes szerzőnk munkája, melyben eme fontos tárgy tanításának megoldását sikeresen adja. Szerzőnk műve egy kis módszertan, mely tisztán a nyelv tanításának módjára vonatkozik, mely érinti ugyan a beszéd értelemgyakorlatokat, az olvasás, írás, nyelvtan, helyes írás, fogalmazás, az írva-olvasás tanításának módszerét, az olvasókönyv kelleit, a beszéd-értelemgyakorlatokat, az olvasókönyvek, a nyelvtanítás történelmi fejlődését, az írva-olvasási tanmódokat, de mind a nyelvtanítás szempontjából, tárgya bővebb magyarázata, műve könnyebb ártésére s az ajánlt helyesebb módok elfogadását végett.

A 78 oldalra terjedő mű kicsinyességéhez képest — mert csak vázlat — igen sokat mond, sok gyakorlati észrevételt tesz, annyit, hogy csak azok megtartása biztosítja a nyelvtanítás sikerességét.

Vázlat, részéről csak a felhozott mellékes dolgok rövid felsorolására szeretem érteni, mert más tekintetben sokkal több anyaggal találkozunk, mint bármelyik módszertani könyvben. Sőt oly észrevételek is vannak, melyek hosszasgyakorlat, mindig az okot kereső megfigyelés eredményei.

A mű 3 cikkben a nyelvtanítás fontossága, a nyelvtanítás célja, a nyelvtanítás eszközei és tárgyairól meggyőző alapoossággal szólva az érintett tantárgyakat, mint a nyelvtanítás szolgálatában álló tantárgyakat adja elő, első sorban a beszéd és értelemgyakorlatokat.

Szó a besz. ért. gyakorlatok fontosságáról és szükségességéről, történelmi fejlődéséről, neimeiről, céljairól, a célt elősegítő eszközökről, az eszközök alkalmazási módjáról tárgyi és nyelvtani szempontból.

Hasonló részletezéssel van tárgyalva az írás és olvasás tanításának módja, elég terjedelemben a nyelvtan, helyes-írás és fogalmazás tanítása, melyeknek e helyen való vázlatos bemutatása helyett utalok magára a műre.

A mű gondval, szakértelemmel van egybeállítva, ajánlt módjai, majdnem mind helyesek, elfogadhatók.

Szerző annyira körültekintő volt tárgya megírásánál, hogy figyelme nemcsak a főbb elvekre és módokra terjed ki, hanem mellékes, kicsinyesnek látszóakra is, de szükségesekre, egy néhány felmentésével bemutatom.

Figyelme kiterjedt a pala-, fali táblára, tollra, köironra, mely utóbbinál ha rövid tollszárba tevését ajánlja, tintára, irkára, füzetekre, ajánlja, hogy sok lapból ne álljon, iron tartására, tábla, írka fekvésére az asztalon.

Elhányt írást soha se fogadjon el a tanító, mindig szépet követeljen akár az iskolában, akár otthon irnak a tanítványok s ezért ne adjon fel sokat.

A gyermek munkáját soha se fogadja a tanító gáncsolással. Ezt szerző igen találó helyen ajánja figyelmünkbe.

Írásra egy külön füzet is tartandó az iskolában, a fokozatos előmenetet feltüntetése végett.

A leírandó anyag a leírásra, a tanítandó vers a betanításra értelmes legyen.

Lélekvétel az olvasás alatt.

Egy-egy olvasmány szavanként vagy szótagonként való olvastatása.

A karban való olvastatást ajánlva szerző 3 pontban figyelmeztet, hogy csak mely esetekben alkalmazandó.

Egyszer-mászor a padból kijöve is történjék felelés.

Ily természetű megjegyzéssel a mű minden lapján találkozunk, míg több felsorolása helyett. — újlag ajánlva a mű áttekintését — megjegyzéseimet teszem meg egyes helyekre.

A levegőben való íratást nem ajánlhatom s úgy mint szerző éppen nem, hogy előbb a levegőben tesszük meg az írást s csak azután a táblán. Így a gyermek keze céltalanul jár ide-oda s alig hiszem, hogy a tanító nélkül leírja azt a gyermek, mit a tanító vezényelt a levegőben. Ha pedig előbb a tanító leírja a táblára az írandó vonalat vagy betűt, ezt látva a gyermek még utánaírnálhatja ugyan a levegőben, de kérdem, miért töltöni ezzel az időt, mikor célravezetőbb azt azonnal a táblára írni és a levegőben leírt láthatatlan alakot ki sem igazíthatva, egyszerre a táblára íratással láthatóvá és kiigazíthatóvá tenni. Hogy a gyermekek egyszerre írják az ütenyezett vonalat vagy betűt, a pala-táblán írva az egész osztály, vagy f. táblán a hány hozzá fér, a levegőben való íratás mellőzése is ép oly könnyen, de még hamarabb elérhető, ha a levegőben teltendő időt egyenesen a táblán való íratásra fordítják. A levegőben való íratást ép úgy képzem, mint a vízben fuldaklonak a levegőben való kapdosását.

Szerző azon helyes elvől kiindulva, hogy a görbe vonalok közül csak az írásnál okvetlenül szükségesek veendőek fel, az írási előgyakorlatok közé felvenni a hosszúság kört, fekvő kigyóvonalat ∞ és a kötött vonások mindegyikét mint a k, j, f vonását feleslegesnek tartom, mert ezélunk nem az, hogy a midőn a tulajdonképeni betű írás kezdetét veszi, már minden kis betűt tudjon írni a gyermek, hanem az, hogy a mint a betűk sorrendje kívánja az elsők közül egy nehányat. A mint aztán a nehezebben írható kis betűk következnak a begyakorlottak után leírhatók nehézség nélkül.

Az írási előgyakorlatokba mért nem vesszük fel a nagy betűk vonásait is? Különbben is a dült egyenes és horog vonásokból megszerkeszthető a kis abc majdnem egészen. A horog és kigyó vonásokat függő és dült, tehát mindkét helyzetben, szükségesnek tartom gyakoroltatni, a mennyiben a függő a nyomtatott, a dült állás az írott betűknél jön segítségünkre. A horog (v) és kigyó (z) vonás elnevezését a szemléltetés szempontjából nem tartom éppen rossz elnevezésnek, de kérdem, látott-e a gyermek kigyót és éppen úgy, mint a vonás, vagy kigyót járnit(?)

Szerző érintett elvől kiindulva azt sem helyeslehetem, hogy az egyenes vonalokból fokozatosan előállítható idomokat a tanító

egy füzetbe állítsa össze s talán az jó, hogy irassa is. Szorítkozunk a legszükségesebbre, mert így messze fog jöni a tulajdonképeni irás s vele együtt az olvasás megkezdése. A körül nem tekintő tanító könnyen az írási előgyakorlatokba reked.

A betűk alak-elemeinek tanítását s a részei megnevezését nem tartom ugyan felesleges munkának, de a részek elmondásával, más betűkkel való összehasonlításával telteni az időt nem tanácsolom, csak akkor, ha erre éppen szükség van.

Mert megcsik az, hogy 2 betű összehasonlítására miatt nem fogja a gyermek egyiket a másiktól megkülönböztetni. Az alak-elemeit is a betűnek csak úgy tartom bemutathatónak, ha egy vagy más részét nem írja elég tisztán a gyermek, különben a kikezdéssel, ha van rá szükség, ha nincs, felhagynék.

A nyomtatott kis betűk ismertetését a kis írott betűk végig-tanítása után ismertetni, nem helyesülhetem. Ismertetni kell az írott kis betű iratása s néhány szó leiratása után mindjárt. Tehát az írott betűt mindjárt kövesse ugyanazon nyomtatott betű ismertetése. A nehézség a két alak emlékeztetben tartása, csak látszólagos, sőt éppen segítik egymás emlékeztetben tartását. Ismerje meg a gyermek mindjárt az írott nyomtatott alakját is, mert minden alkalommal nyomtatott és nem írott betűkkel fog találkozni, s kedves lesz előtte, vagy szülőjének, ha vagy egy nyomtatott betűt hirdetésben, könyvben, lapban stb. felismer jó előre. A két alak megismertetése változatosabb foglalkozást nyújt.

S ezek újjal mutatása piszkolja a könyvet.

Az olvasásban elkövetett hibát, hibás olvasást ne jelezzék a gyermekek se kopogtatással se új nyújtással, mert ez örökös lármát, zűgást eredményez, különösen kezdőknel. zavarja a többi osztályokat, idegessé teheti a gyengébb olvasókat, mennyiben érezni fogja, hogy olvasásra felszólítva lett: nő most lesz a kopogtatás vagy ujjnyújtás. Igazítsa ki a tanító, azért van ő ott. A gyermek igazítsa akkor, ha erre a tanító engedélyt ad egynek vagy másnak. Különböztetnem: nem tévedhetnek magok a hibát javító gyermekek éppen úgy, mint a felszólított olvasó.

Végül megjegyzem, hogy a szerző legtöbb dolognál pontok alatt ad utasítást, mi a mű átértését a főbb elvek kivételét, s egy vagy más tárgynál követendő eljárást igen könnyen szembeötlővé s így érthetővé teszi. Szerző nézetei igen sok helyt megegyeznek a tiszt. bizottság gyakran hangoztatott nézeteivel.

Magamról mondhatom sokat tanultam e könyvből szert a legjobb lélekkel, megnyugvással ajánlhatom t. kartársainak, mű tanulmányozását, melyet a tanügyi irodalomra nézve nyereségnek tekintek.

Staudner Gyula.

V E G Y E S E K.

Necrolog. Fekete Lujza bánffy-hunyadi állami elemi leányiskolai rendes tanítónő folyó év. január hó 21-én, élte 30-ik, buzgó tanítókodásának 10-ik évében, hosszas szenvedés után meghalt, a tantestület az idvezültben egy kiváló képzettségű, kötelességét önfeláldozó készséggel teljesítő túrsat vesztett el. Temetése Kolozsvárt január hó 23-án délelőtt 11 órakor tartott meg. A kegyeletes szertartáson résztvettek a kolozsmegyei tantestület összes központi tagjai, a bánffy-hunyadi tantestület képviselői s az állami tanítóképzőzdé növendékei. A képezdei énekkar a halottas háznál és a temetőben énekelt. A sírnál *Koleszár Lajos*, a b-hunyadi áll. el. iskolák igazgatója tartott megható gyászbeszédet.

Zámbo Gáspár. a b-hunyadi áll. elemi fiúiskola segéd-tanítója, január hó 31-én reggel 5 órakor élte 23-ik, tanítói működése 3-ik évében, váratlanul elhunyt.

Séra Elek. dézsi polgári iskolai tanító, élte 39-ik, tanítókodása 12-ik évében, f. hó 2-án, hosszas szenvedés után elhunyt. A néhai a dézsi polgári iskolának fennállása óta ódadó buzgalommal működő tanítója volt.

Nyugodjanak csendesen!

— **A Kolozsvári szegény tanulókat segélyező egyesület** f. év január hó 28-án a most folyó tanévben már harmadizban osztott ki rubákat. Ez alkalommal 30 tanulót segélyeztek. Örömmel jelenthetjük, hogy az egyesület iránt az érdeklődés mindinkább fokozódik, mit különben a más helyen közlött közgyűlési tudósításból is következtethetni.

— **Meghívás.** A kolozsmegyei tantestület központi köre Kolozsvárt f. év február hó 20-án délelőtt 8-tól a külmagyar-utcai r. k. népiskolában, és folytatólag 1/2 10-től az állami tanítóképző intézetben rendes körű gyűlést tart. Tárgysorozat: I. 8—9-ig nyilvános tanítást tart a külmagyar-utcai r. k. népiskolában *Váradi Al-*

bert tanító. 2. 9-től 1/2 10-ig a tanítás megbirálása ugyanazon helyiségben. 1/2 10-kor a gyűlés folytatása az állami tanítóképzőzdé helyiségében a következő sorrenddel: 3. Karének, előadva a tanítóképzőzdé növendékei által. 4. Elnöki megnyitó beszéd. 5. A mult gyűlés jegyzőkönyvének felolvasása. 6. A tisztviselők megválasztása. 7. Felolvasás, az iskolai egészségügy köréből, *Dr. Rózsahegyí Aladár*; egyetemi nyilv. r. tanár úrtól. 8. Vitatételekkel előad *Paul Ferencz*, áll. tanítóképzőzdéi igazgató tanár. 9. Indítványok tárgyalása. E gyűlésre a kör tagjai s az ügy iránt érdeklődők tisztelettel meghívotnak. Kolozsvárt, 1886. február 5-én. *Rieger Imre*, tantestületi alelnök. *Baldzs József*, jegyző.

— **Meghívó.** A kolozsmegyei tanító-testület gyalui köre ez évi II-ik rendes gyűlését folyó hó 27-én tartja Gyaluban az állami iskola helyiségében a következő tárgysorozattal: 1. 9—10 óráig nyilvános tarítást tart az I-ső leányosztályban a besz. ért. gyakorlatból *Teutsch Mari*, szt.-lászói tanítónő. 2. 10 órakor a gyűlés megnyitása. 3. A mult gyűlés jegyzőkönyvének felolvasása. 4. „A szép-írásról“ felolvasás, *Józsa Dániel*, gy.-vársárhelyi tanítótól. 5. „A leány-és leány-egyletekről“ vitatétel: előadó *Solyom János*, szeszáki tanító. 6. Indítványok tárgyalása. 7. A jövő gyűlés helyének s idejének megállapítása. Ezen gyűlésre a kör tagjait s a nevelésügy iránt érdeklődőket tisztelettel meghívja. Gyalu, 1886. február 6-án. *Bocz István*, köri elnök.

— **A kolozsmegyei tantestület könyvbíró bizottsága** legközelebről tartott gyűlésében, egy számtani példatár bírálása alkalmából, azon elvi jelentőségű határozatot hozta, hogy a népiskolai tanulók kezébe példatárt adni, több okból, helytelen eljárás.

— **Peres Sándor**, a losonci áll. tan. kép. gyak. isk. tanítója, ismert nevű tanügyi író, a szeretéről mint a nevelés tényezőjéről önálló munkát írt, s az előfizetésre a felhívást kibocsátotta. A mű 7 ivre terjed. Előfizetési ára 90 kr., mely összeg február hó végéig Losoncra, a szerzőhöz beküldendő. Kartársaink szives figyelmébe ajánljuk.

— **Pályázat** «Beszterce-Naszód-megye» földrajzának megírására. Pályázati feltételek: a) Beszterce-Naszód-megye földrajza úgy irandó meg, hogy az a magas miniszteri tanterv értelmében a megyei népiskolákban, mint tankönyv tanítható legyen. b) Pályázati határidőül 1886. évi augusztus hó első napjának déli 12 órája tüzetik ki, mely időig a szerző nevét rejtő jellegű levélkével és idegen kézírással írott, lapszámozott és befűzött munka az egyesület elnökéhez *Bedő Dénes* állami iskolai igazgató-tanítóhoz, O-Radnára küldendő be. c) Pályadíj: 100, az az száz frank aranyban, melyet az egyesület két részletben is kifizethet. d) A munka az egyesület tulajdonát képezendi. Az egyesület kötelezi magát arra, hogy a munkát azonnal kinyomatja, és a befolyó tiszta jövedelem 50%-át 10 évig szerzőnek kiszolgáltatja; szerző szintén köteles 10 évig a szükséges javításokat eszközölni. e) Csak abszolút becsű munka nyerhet. f) Csak egyesületi tagok pályázhatnak. Megbízásból: *Sebestyén József*, egyesületi jegyző.

— **A III. országos tanítógyűlés.** A vallás és közoktatásügyi miniszter egyik legújabb rendeletében kitézte ama tételeket, melyek a f. évi augusztus havában tartandó III. országos tanítógyűlés napirendjére kerülnek s a melyeket addig az ország tanítóegyesületeiben bőven meg fognak vitathatni s határozatok tárgyává tehetni. Maga a rendelet ekkép hangzik: Az 1886-ik évi augusztus havában megtartandó III. orsz. tantest-képviseleti tanítógyűlésre az általam 1885. évi május 12-én jóváhagyott szervezeti szabályzat 6. §-a értelmében a következő tételnek tűzetenek ki: 1. A népiszkolai közegészségügy. 2. A olvasókönyvek használatának a módja. 3. Az ismételt oktatás és minő legyen az ismételt oktatás könyve falum? minő a városokban. 4. A kézügyességi oktatás célja, anyaga és módszere, tekintettel hazánk közgazdasági viszonyaira. 5. A felnőttek oktatása a magyar beszéd elsajátítása érdekében, s végre 6. A természetrajzi oktatás anyaga s módszere a népiszkolában, kapcsolatban a mezői gazdasággal, háziiparral és kézi ügyesség gyakorlásával. E tételeket a kir. tanfelügyelőség tankerületében fennálló tanító-egyletekkel (testülettel) haladéok nélkül közölje oly figyelmeztetéssel, hogy a fent hivatkozott §. utolsó kikezdése szerint „azon egyesületek, (testületek, melyek az orsz. tanítógyűlés által kiadott tételnek legalább egy harmadát fel-olgozni elmulasztják, azon gyűlésre elvesztik képviseltetési jogukat.“ Végre felhívom a tanfelügyelőséget, hogy a tanító egyesületek (testületek) által kidolgozott tetteleket az illető elnökegektől bekívánván az említett szabályzat 7. §-a értelmében a III-ik nagygyűlést megelőzőleg két hóval ide terjeszesse föl.

TARTALOM: A vendég. *Uffalussy Sándor*. — Pestalozzi s a nevelés elmélete. *Tasnádi R. Imre*. — Küzdelmek, lelkielő. *Czirjék Albert*. — A körleg portartalma, s ennek befolyása az egészségre. *Dr. Bartók István*. — Egyesületi élet: A „rongyos-egylet“ közgyűlése. — A b-hunyadi tanítói kör gyűlése. — Irodalom: A népiszkolai nyelvtanítás vázlatja, írta *Erődi János*, ism. *Staudner Gyula*. — Vegyesek.